

Vogelvlucht

Issue 4 December 1992

Registered by Australia Post - Publication No. NBP3783

**Uitgave voor Australië
en Nieuw-Zeeland van de
Koninklijke Luchtvaart
Maatschappij N.V.
A.R.B.N. 000 067 916**

Editors:
Frithjof Sterrenburg
Jose Sterrenburg

Layout:
Jennie Harris
Alisa Graphics

Editorial address:
Vogelvlucht, c/o KLM,
G.P.O. Box 4095,
Sydney 2001, N.S.W.
Australia
Tel: 233 6255

KLM OFFICES:
5 Elizabeth Street
Sydney
80 Collins Street
Melbourne

For reservations &
information, toll free
from anywhere in
Australia: 008 222 747
Sydney callers please
phone 231 6333

This publication is issued four
times per year in the months
of MARCH/JUNE/SEPTEMBER
and DECEMBER for the Dutch
community living in
Australia and New Zealand.

Although the information and
prices given in this magazine
are believed correct at the
time of publication, their
accuracy cannot be guaranteed
and they should not be
regarded as binding for KLM
or its agents.

**Subscriptions or Changes
of Address:**

Please refer to the coupon printed
on the cover sheet inside plastic
wrapping (for New Zealand at
the back of the envelope).
Otherwise, please send us a note.

KLM INFO

It's Christmas time again and what a bumpy year it was! I hope all our readers have, once again, enjoyed Vogelvlucht for another year. For KLM, it was a big year - we recommenced our Second Service to Australia, and judging from the letters received, passengers certainly enjoy flying the new Boeing 747-400, one stop service to Amsterdam on either Monday or Friday evenings, from Sydney and Melbourne.

For passengers living outside Sydney and Melbourne, special deals have been set-up in partnership with other airlines, making your next journey to Holland easier, fly via Singapore for a Singapore Sling, via Africa for an adventure of a lifetime, or with our partner, Northwest Airlines, and travel via the United States for a Disney experience. Either way, KLM provides all the options every time. Contact your nearest Holland Gateway Agent for the latest prices.

In this issue of Vogelvlucht we have produced a special feature on Friesland in support of the NSW Holland Festival and the Victorian Holland Festival, being staged in February and March 1993 respectively. I hope this brings some enjoyable reading especially to those who are from this province and entices you to travel 'home' soon. Just contact KLM or your friendly Holland Gateway Agent to help with the details.

Merry Christmas and Happy New Year!!!

COMING EVENTS 1993

- Keukenhof-Lisse..... March 25 through May 23
- European Fine Art Fair-Maastricht..... April 13 through 18
- Koninginnedag..... April 30
- North Sea Jazz Festival -
The Hague..... July 8 through 11
- Wandelvierdaagse-Nijmegen..... July 20 through 23
- Mondriaan exhibition -
The Hague..... February through June 1994

PROFILE OF THE PROVINCES: FRIESLAND.

Almost 4000 square kilometers inhabited by some 600,000 people: that is the basis for the legendary individuality of the Frisians. The majority of them are of Protestant denomination and the professional profile is as follows:

- agriculture, fishery: 9%
- industry: 20%
- building: 9%
- trade, catering and repairs: 17%
- transport and communication: 5%
- banking and insurance: 8%
- other services: 30%

Despite the emphasis on services and industry, Friesland still has a clearly agricultural atmosphere, with dairy-farming predominant in the West, crops in the East. Pasture represents 200,000 hectares, crops take up some 27,000 hectares. Friesland is exceptional in that the province is actively trying to increase its population: there is a surplus of houses! There are 11 true cities, those of "Elfstedentocht" fame: Leeuwarden, Dokkum, Franeker, Harlingen, Bolsward, Workum, Hindeloopen, Staveren, Sloten, IJlst en Sneek. Other, much

larger communities such as Heerenveen or Drachten, do not rank among these eleven!

Landscape and history

This is directly attributable to the Frisian landscape and history. All the "true" eleven cities are located to the West of the series of interconnected Frisian lakes, where the fertile clay and the harbours brought in the money. Per unit of surface area, Finland is the only country in the world that has more lakes than Friesland! To the East of the lakes, the soil is sandier and formerly, yields were lower. The difference is still clearly noticeable in the landscape: the West has wide-open luscious green scenery, the East consists of a unique patchwork of small fields enclosed by hedges and patches of wooded somewhat undulating countryside.

Frisians as a people with their own identity are senior to all other Dutchmen: they are already mentioned by the Romans! In that time, they lived along the coast

from what is now Denmark to almost in what is now Belgium. In most of this area, they assimilated with other groups, but the North of North Holland (called West Friesland), Friesland itself, and areas in northern Germany have maintained the Frisian identity. Frisian independence is proverbial: the tribe was difficult to bring under foreign rule and Friesland never had a feudal society.

That meant that the economy did not focus on the nobility, but on independent farmers and traders - a trait that also survived among the Frisians assimilating in

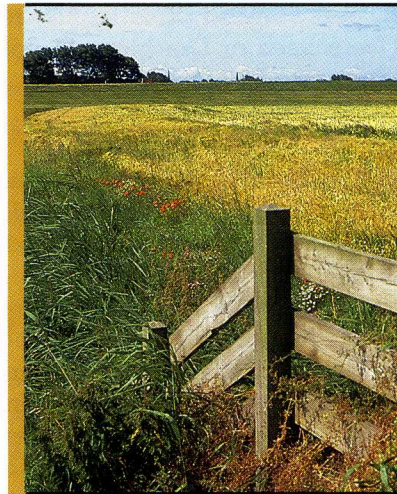

"Holland" and Zeeland. After the Netherlands became independent, Friesland had its own governor ("stadhouder"), from the House of Nassau like the "stadhouders" of The Netherlands and subsequently the Dutch Royalty.

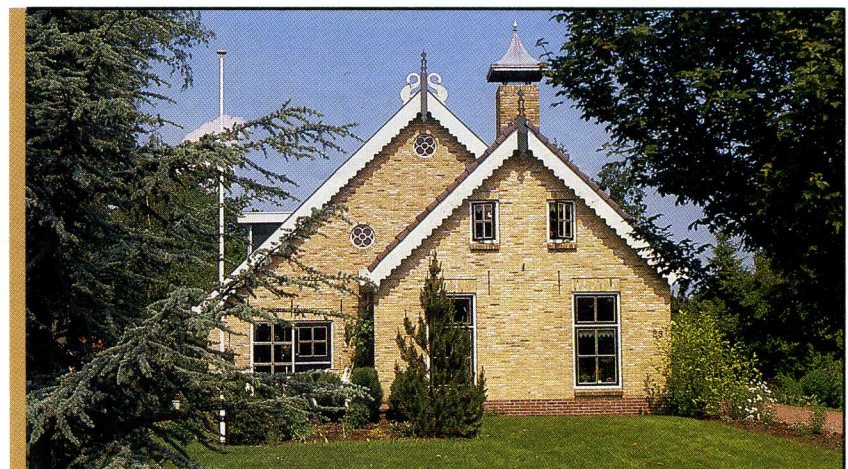
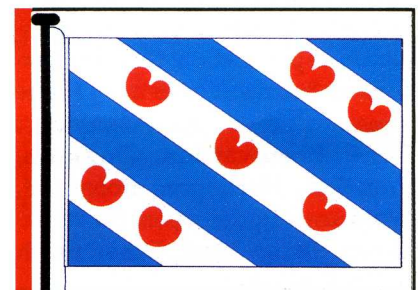
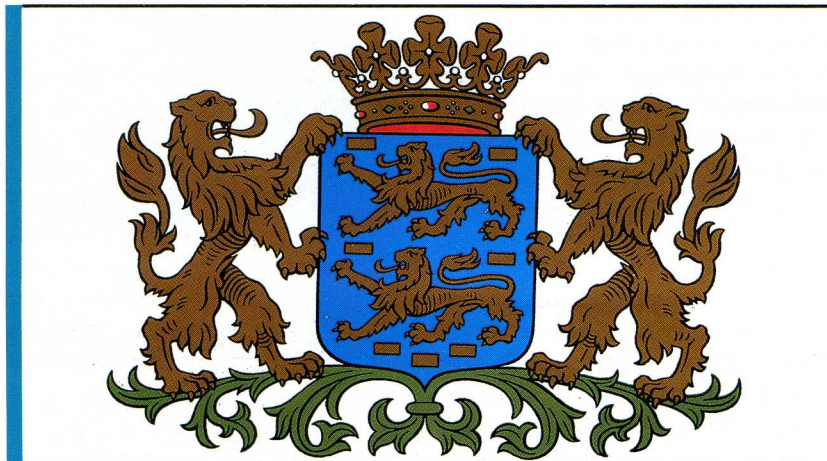
Language and flag.

Frisian is definitely not a dialect but a West-Germanic language with its own linguistic roots, sometimes clearly reminiscent of English ("troch"=Dutch "door", English "through"). There are

many variants and even within Friesland one area (Stellingwerf) does not speak Frisian but a Saxon derivative. Despite modern inroads, Frisian is still very much alive and is recognized as the equal of Dutch in the province.

The Frisian flag shows 7 red "hearts", which are actually the leaves of a small water-lily. These are said to symbolize the 7 early medieval Frisian independent areas along the coast from Holland to North Germany. The little squares in the coat-of-arms have the same origin. Flags showing the Frisian water-lily did already exist in the 11th century, the modern form is about a century old.

THE "FIETSVAKANTIEWINKEL", WOERDEN

(ALL YOU WANT TO KNOW ABOUT BIKING)

The Dutch own some 16 million bikes - 3 per household. Between September 1, 1990 and August 31, 1991, these were used for 37 million trips for recreative purposes, covering 1.4 billion kilometers. With that sort of home-market (and visitors from abroad who want to do some biking in The Netherlands) it's no wonder quite a few people are making a living out of bikes. And if you want to know anything about biking in The Netherlands, or in Japan, for that matter, I would suggest you pay a visit to then Fietsvakan-
tiewinkel, Spoorlaan 19 (just opposite the railway station), Woerden. There is even a fair chance you'll find some hard-to-get tips on a trip from Sydney to Melbourne or Auckland to Wellington there! In fact, the first thing I saw when I entered the spacious modern 'shop' was a map of Cairns and environs.....

A hobby turned business.

Gijsbert Valstar was originally a traffic- expert ("planning things like traffic-lights if you see what I mean"). In his spare time, he organized biking-holidays, for fun really.

"In 1976, the USA celebrated its bicentennial. One of the ideas circulating was a coast-to-coast biking-trip and some American enthusiasts paid me a visit to talk things over. Eventually, 200 people from the Netherlands went there and that formed the beginning of the Fietsvakantiewinkel, which is basically a touroperator annex map-and book-shop specialising in holidays by bike."

The staff now number half a dozen, with extras during the holiday season.

What should one know?

Some people might say you need not know anything to enjoy yourself: just take your bike and a good map... But the situation becomes different if you don't have a bike with you, are not too sure of whether you can pedal along on a six-lane highway and are likely to miss the finer geographic distinctions between Harderwijk and Hardegarijp!

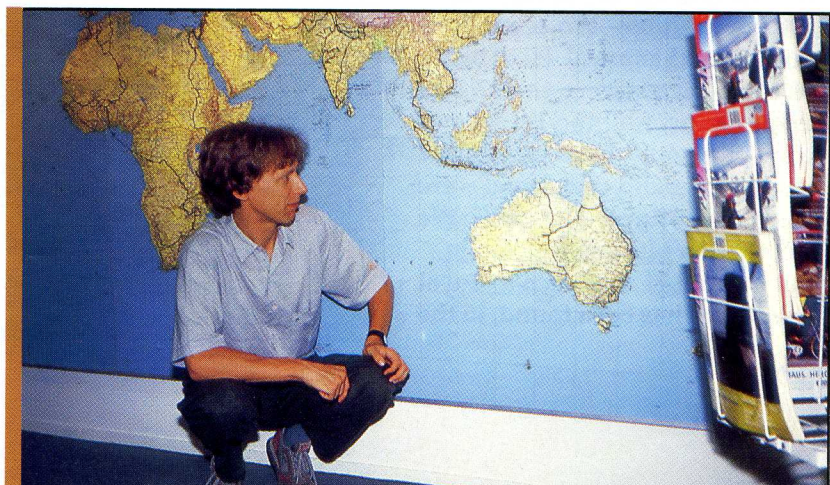
"Lots of people from abroad want to see The Netherlands by bike. On the other hand, lots of Dutch want to see other parts of the world by bike. Getting information, good maps, planning a nice route and making arrangements for accommodation may not at all be easy, however. And even in The Netherlands, it may take some effort; there's lots of information to be had, but where should one go? The VVV's? The Provinces? What about insurance?....

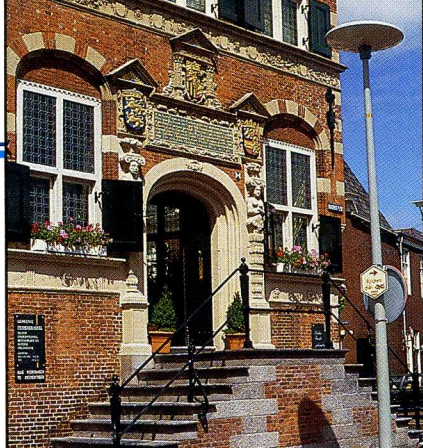
Especially if you're living abroad, it may be difficult to select the maps you really want to

have, the most picturesque routes, or the best accommodation where you're welcome even if you are very informally dressed. The hotel will have a parking-lot, but will they have a place for you to leave the bike indoors overnight? That information is essential to a fine holiday without any worries, and that is where the Fietsvakantiewinkel can help.

"In co-operation with other operators and the provincial VVV's, we try to offer literally everything: People can rent a bike, arrange for insurance, get information about transport of bikes by train or as airfreight, we can offer package tours that include transport of additional luggage by car, we have all sorts of maps and route descriptions, addresses of bike-repairs shops and whatever. If people do not want to make a continuous trip but want to pick a spot where to stay and use that for various trips in the vicinity, that is exactly the sort of information we can give."

So if you agree that one of the best things about travel is contacting the local people, we think it may be a good idea to pay a visit to Woerden! For riding a bike, you will be accepted as part of the Dutch scenery.

FRISIAN NOTEBOOK

In previous issues of Vogelvlucht, we have described tours (complete with itinerary) through Friesland like the "Altfuers Erf Route" and a voyage of discovery in search of the typically Frisian "klokkestoelen".

Of course, many more such trips can be planned, but for this issue I decided to do something else: draw attention to three different items which I think will interest you, but which are not related to each other at all. Two are tips of the "go and see" variety and you can easily fit them in when you're exploring the province.

The other item is not a "go and see" one, but deals with a piece of really ancient history that may (or may not) be unravelled but is so exciting that it simply **MUST** be published. Let's begin with it.

A Frisian king?

It is known that the ancient Frisians of some 1500 years ago had what writers of other nationalities called "kings". The problem is that nobody knows what these really were. During those "Dark Ages", writing was almost a forgotten art and what records we have are very fragmentary. Even the records on Frisian heroes from the Middle Ages, starting some 500 years later, are legendary rather than historical. How many of these Kings were there? Did they rule over all the Frisians or were they only local chieftains? What power did they have, were there true "Royal Houses"? We simply don't know.

But it could be that such a "royal residence" has been found, in the

tiny village of Wijnaldum (Winaem in Frisian) near Harlingen. Like scores of other villages in Friesland, Winaem has the remains of what is called a "terp": an artificial hill on which people lived in that pre-dyke area. Much of the terp had been used as fertilizer (the soil of terps is very good for that) in previous centuries but what remained was still pretty big - in area if not in height.

And Wijnaldum's terp has been the scene of a major archeological excavation, which we visited. As always, the work itself does not look very spectacular to the layman: in the carefully planed soil, areas of different colour are visible, whose outlines are scratched to make them better visible. Those outlines can be deduced to represent the remains of refuse heaps, a well, or poles used to build houses. No marble temples or palaces! The soil scraped off in thin layers is being carefully sifted, and that is where most "finds" come from: small tools like needles, seeds and

bones telling us what these people ate ...

Nevertheless, some of the finds indicate that the terp of Winaem was the centre of extraordinary wealth and power. For several hundred years, it was continuously inhabited and extended. However, it did NOT develop into a village but formed a single (large!) household. That household acquired an inordinate number of gold coins to judge by what has been found. And some 30 years ago, the farmer's plough yielded an unbelievable treasure: a "fibula", a clasp worn on the breast to secure a mantle. The fibula is mainly made of gold, but

what makes it unique is that the parts we've found (it's not intact) are completely inlaid with exquisitely polished and cut red gemstones - a type of garnet. Red was only for gods and kings and that, together with the craftsmanship and quantity of gemstones used, implies that this fibula was worn by a woman belonging to the very highest elite! Subsequently, additional fragments have been recovered and the picture shows the reconstruction. From that period, only one comparable jewel has been found: in Great-Britain, in the famous Sutton Hoo grave, which was for a "King of Kings". Experts believe that these two jewels were even made by the same travelling goldsmith! So far, excavations have not revealed such a royal burial at Wijnaldum, but if the work can be continued (money is the usual problem), who knows what the future has in store ... The Wijnaldum fibula can be seen in the Fries Museum, Turfmarkt, Leeuwarden, which kindly made

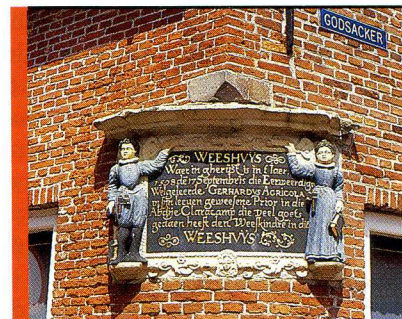
the picture available. (Copyright Foto Dikken & Hulsinga). For anyone interested in Friesland, the Fries Museum is a "must". It shows a large collection of other archaeological treasures recovered from Friesland's soil, a fabulous collection of Frisian silver and chinaware, traditional costumes, embroidery and rooms with tiling and painted period furniture. The museum is open Tuesday through Saturday, 10.00 - 17.00 hrs.

More royal links

And now for a more recent royal family, that of Orange. As briefly mentioned in "Profile of the Provinces", Friesland formerly had its own "stadhouder", related to the House from which the Royal Family now descends. The Frisian Oranges had their summer residence in Oranjewoud near Heerenveen, which has therefore received the nickname of 't Friese Haagje" (the Frisian The Hague). And Oranjewoud is certainly worth a visit, because it's a beautiful park-like area with tree-lined lanes and footpaths that simply beg to be explored on foot. Several stately mansions find a perfect setting here and one of them - called Oranjewoud - was built on the site of the former summer residence, which was demolished in 1803. Unlike what happens now, the "new" building is quite beautiful too!

Finally: Franeker!

One of the Eleven Cities you should not forget to visit is

Franeker (Frjentsjer). It's a lovely small city, as the self-guided tour (folder available at the VVV) will show. An interesting fact about Franeker is that in 1585 a university was founded there, which had a reputation sufficient to attract 1200 students ... from Hungary! Don't forget the Town Hall (you really can't overlook it, though), which can be visited during weekdays.

You might take lunch where we did: "La Terraz", Zilverstraat 7. This does not exactly sport a Frisian name or menu, but if the weather is fine, you can sit in a romantic overgrown sort of patio and savour all sorts of crunchy French rolls served by really nice staff.

Franeker's truly outstanding attraction, however, is the planetarium made by Eise Eisinga between 1774 and 1781. This is an incredible technical feat by a self-made astronomer and engineer, but also it's simply beautiful to look at! While we were there, we noticed that adults and kids alike were spellbound by the expert and lively explanations of Mr Nieuwenhuis, Curator of the Planetarium. If you're non-Dutch-speaking, no problem!

TOPSHOP IN TIEL

Wil je, terug in Nederland, gezellig een dagje winkelen, dan is het niet altijd gemakkelijk de juiste adressen te vinden. Op straat schreeuwen de koopjes je overal van rekken en bakken tegemoet maar wie zich bij voorbeeld op kledinggebied oude vertrouwde namen herinnert, vindt ze of opgeheven of omgezet in de zoveelste t-shirt en gympenhandel. Ik ging voor u op zoek naar een modehuis met een oude traditie, persoonlijke bediening en een moderne collectie. Bestaat niet, zegt u? Ga dan maar eens kijken in Tiel, een half uurtje sporen vanaf Utrecht.

Blijdesteijn Mode

Van wat ik al eens over dit Tielse modehuis gehoord had, waren de trefwoorden "groot, goed en klantvriendelijk" blijven hangen. Bij de ingang aan de Voorstadpromenade was het eerst even schrikken want ook hier weer de koopwaar op marktmanier aan de straat maar eenmaal binnen werd het snel beter. Na de spijkerbroeken en het trendy safari-hoekje presenteerde zich in fleurige kleuren en mooie materialen de eigenlijke collectie. De keuze is werkelijk heel groot want toen ik beneden alles had bekeken (voornamelijk jonge mode met m.i. toppers in de truien, tricot "separates" en lakjasjes) ontdekte ik boven nog een hele verdieping vol feestkleding, pakjes met allure, jurken en jassen met "dure namen". Als illustratie van de prijzen die u kunt verwachten: beneden hing een sportief jack, blauw/wit

gestreepte mouwen en rode accenten voor Dfl. 199.-. Boven hing ook iets dergelijks van suedeachtig materiaal, een kunstwerk bijna met applicaties en goudborduurwerk, waarvan het prijskaartje net in de vier cijfers kwam. En daar tussenin is dan nog van alles mogelijk, niet alleen qua prijs maar ook voor de verdere uitrusting. Schoenen, panties, sieraden, hoeden, tassen en haartooi, kortom een complete outfit is er tot in details samen te stellen, niet allen voor haar maar ook voor hem.

Luistervinken

Een klant, in gesprek met de verkoopster en iemand van het veranderatelier, was zo aanstekelijk enthousiast dat ik even moest meeluisteren. "Nou, dat is weer fijn gelukt! Mijn vriendinnen zeggen wel eens waarom ga je niet naar Amsterdam of Den Haag, maar ik koop nergens anders zeg ik, want bij.

Bij Blijdesteijn weet mijn vaste verkoopster precies wat goed voor me is, zij zoekt alles uit en ik ga blindelings op haar adviezen af. Mijn dochter weet nooit wat ze zal kopen dus die komt hier ook altijd en als ik volgende week mijn rok kom ophalen, breng ik mijn moeder mee, die moet ook van alles hebben."

Het klinkt onwaarschijnlijk, maar geloof me, ik heb het letterlijk opgetekend. Hoe de zaak aan zo'n reputatie komt, vertelt me een van de twee directeuren, natuurlijk beiden een Van Blijdesteijn.

Vijfde generatie

In 1993 is het 160 jaar geleden dat de eerste bet-overgrootvader met stoffen, garen en band in een pak op zijn rug de boer op ging. Dat liep gesmeerd want later kwamen er vervoermiddelen: eerst een kruiwagen, toen een kar met paard of soms een roeiboot en ten slotte een auto. De huidige directie vliegt de hele wereld over om zich te oriënteren op modegebied en is dus een goede klant van de KLM. Van aanzienlijke schaalvergroting mag bij Blijdesteijn zeker worden gesproken maar in de relatie tot de klantenkring, die zich uitstrekt tot in Den Helder, Aruba en Canada, blijft de persoonlijke en gezellige stijl van vroeger gehandhaafd. Bladerend in een kasboek van ruim 100 jaar geleden waarin een keurige hand de dag-opbrengst tot op de halve cent precies bijhield, ontdekt Franklin van Blijdesteijn de naam van een familie die tot op de dag van vandaag tot de vaste klanten behoort!

HINDELOOPER KLEDERDRACHTPAKKETJES EN VOC-STOFFEN

Verkennend voor onze Friesland Touring Tips liepen we door de knusse straatjes van Hindeloopen toen een tweetal winkelramen propvol bonte kleuren onze aandacht trok: een collectiesitsen, boerenbont en andere folkloristische stoffen van zo'n verscheidenheid dat we onmiddellijk naar binnen moesten. Terwijl hij een stuk of 20 heel verschillende "boerenzakdoeken" toont, praat Harm Glashouwer er lustig op los. Hij vertelt anecdotes over zijn schilderwerk waarin hij als rechtgeaard Hindelooper met ook nog een academische opleiding een ware meester is en wijst trots op replica's van doeken uit de VOC-tijd, waarvan de originelen in het Fries Museum te Leeuwarden hangen. Een andere topper is van veel kleinere omvang: een poppenkledingpakket. De vrouw van Harm heeft stofjes en bandjes bij elkaar gezocht die nodig zijn om een pop van onderbroek tot en met schort aan te kleden in Hindelooper klederdracht. Er is

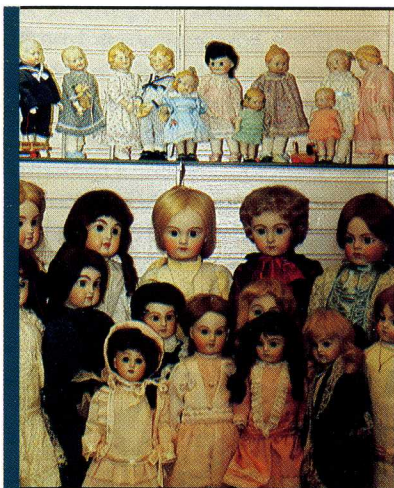
ook een patroon bij met uitleg in de Nederlandse of de Engelse taal. De materiaal-pakketjes zijn er voor poppen van verschillende maten. Voor een grote van 55 cm kosten ze b.v. Dfl. 79,50, voor een kleinere van 45 cm Dfl. 57,65. Hebt u afwijkende wensen dan kunt u ze gerust kenbaar maken want de klantvriendelijkheid wordt hier nog op ouderwetse wijze gehanteerd. Een Amerikaanse klant die de meisjesnaam Hiemstra bleek te dragen, heeft Harm via gesnuffel in telefoonboeken zelfs met haar Wommelse mede-Hiemstra's in contact gebracht. U vindt Harm Glashouwer op het adres Nieuwstad 25 en 40, 8713 JL Hindeloopen.

De Poppebeam

Hebt u zelf niet een geschikte pop om aan te kleden, dan moet u naar Beetsterzwaag waar Alie Veldkamp-Tichelaar, Roekebosk 23, replica's van antieke poppen maakt en daarin ook korte cursussen geeft van b.v. 2 zaterdagdagen. Om u een idee te geven van de prijzen: een pop van 45 a 50 cm met een leren lijf en een porseleinen kop kost tussen de Dfl. 175.- en Dfl. 200.-, met een beweegbaar lijf komen ze ongeveer Dfl. 60.-duurder. Ook hier weer een mooie anecdote. Alie Veldkamps werkplaats heet "De Poppenbeam" omdat die poppenboom vroeger een belangrijke rol speelde in de Friese gezinnen. De kindertjes kwamen daar namelijk niet uit de kool of via de ooievaar, nee, de "lytse poppe" groeide aan een boom in de Wouden, het bosrijke zuid-

oostelijk deel van de provincie. A.s. moeders reisden toen naar de Wouden om een "lytse poppe" te halen. De bevalling noemde men wel een "woudreis". Poppen, in welke vorm dan ook, zijn daar nog steeds populair. "De Friese Poppen Fantasie", een club van 14 poppenmaaksters, organiseert jaarlijks in de 3e week van oktober een grote poppenbeurs in Gorredijk. Tussen 11 en 19 april 1993 zijn ze er ook in Beetsterzwaag maar daar wordt dan letterlijk alles aan Fries handwerk uit de kast gehaald tijdens een complete feestweek. Neem contact op met de plaatselijke VVV voor de details.

FESTIVAL IN HARLINGEN

Writing for the tourist industry must be difficult. What to recommend seeing in The Netherlands, for instance? The canals and Rijksmuseum in Amsterdam, the Aalsmeer flower auction, a cheese market, a windmill or two ... They are almost obligatory, of course, but we think you'll agree that they scratch the surface only. And some of you - particularly those who did NOT grow up in Holland, but somewhere else in The Netherlands - might well say that the standard selection of attractions has nothing to do with the country at all ... You're quite right, of course, and as we're lucky enough to write for a select public in Vogelvlucht, we can pay attention to those less "touristy" places which we think display the spirit of the country much more faithfully.

At home in Harns

One such place is the Frisian city of Harlingen (or Harns, to use its authentic name). Even if you're not Frisian, we think you'll feel at home there in the first few minutes of your visit. Arriving there, you will come along some pretty dreary industrial areas, but don't despair: the historic city centre makes up for it and is remarkably well-preserved. The best approach would be to work your way on foot through the city starting from the Noorderhaven harbour, because that is the way Harlingen developed from the 15th century onwards. Trading (mainly to the Baltic) and ship-building were the principal sources of income and nowadays

they are still an important factor in the city's economy. Compact though it may be, Harlingen offers some startling contrast in city planning and architecture. There are many narrow alleys, the Zoutsloot seems almost rural and the Noorderhaven forms the extreme opposite: a very wide canal would be a better description and the combination of spaciousness, boats by the hundreds and magnificent continuous decor formed by the facades of opulent houses along the waterfront cannot be beaten by any city - including Amsterdam! Strolling through Harlingen, we noticed many alluring shops and here is what we believe is a good tip: the Harlinger Aardewerk Fabriek produces some very nice ceramic wares that are not too widely known and might be an original souvenir of your visit. When you're walking along the Noorderhaven take a look at Nr. 40, where Art Gallery "De Vis" frequently has good paintings on display. On the same side of the canal, note the richly decorated facade of the Town Hall. The rear portion of that building sports a belfry in a completely different style. This is situated on the street called "Grote Brede Plaats" (there's also a "Kleine Brede Plaats"!) which formed the site of a fortress built in 1496. Oddly

enough, the main church is not situated in the old city centre, which would be the natural thing to expect, but on the Kerkepad in the picturesque S.E. quarter. If you look closely at the pattern of that area, you may discover the reason: that quarter of Harlingen was originally a separate village called Almenum, which merged with the city in the 16th century. The church was renovated at the end of the 18th century and the situation is now as follows: the lower portion of the tower goes back to 1200, the upper is 200 years later and the rest is another 300 years more "modern".

Summer Festival

Late in June each year, Harlingen has its "Zomerfeesten". Do not expect a large-scale festival with spectacular events, because the city is too intimate for that. However, there is a small fun-fair and the general atmosphere is decidedly lively. Depending on the weather, you should be on the alert for special boating events and the best thing is to enquire at the VVV in time.

One thing Harlingen has to offer during the festival is really unique and by itself would be a sufficient reason to go there: the "Lanenskaatsen". The Lanen is a long street in the heart of the city, which is closed off to all

WERKBOEK VOOR HET FRIES KOSTUUM

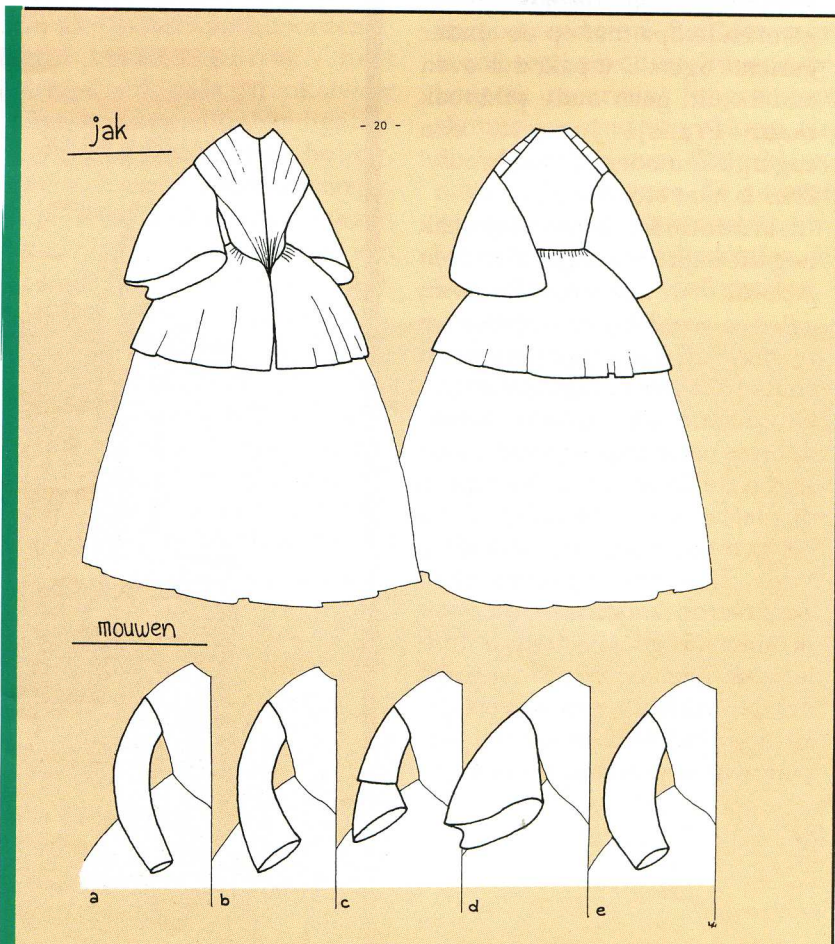
traffic except pedestrians because of the "kaatsen". And that, of course, is the purely Frisian ball-game.

You won't know anything of the rules - more about this later - but even so, the kaatsen even is worthwhile visiting because of the setting and the atmosphere. It's a bit like the festivities organized by Oranje Verenigingen in the decade after the war, I would say: games right in the middle of the street, interested spectators on the sidewalk and hanging out of the windows on a summer evening. Great fun and fantastically "gezellig" especially because of the liberal comments - in Frisian, naturally.

Now about the rules: to make it simple I'll say that it's a bit like tennis (including the principle of scoring) without a racket, played by two teams of three players each. Frisians among you will start to protest, I know! The best thing for you is to go there and do as I did: As I was taking pictures of the battles going on, I sort of mumbled to myself: "What is missing is a lot of fierce shouting in incomprehensible Frisian"! Now I had the good fortune of being overheard by some Frisian granddads - who in the course of time explained the complete set of rules to me! - and they fully agreed. "Ah, but you're early, these are only the youngsters playing and they are so shy and subdued, you know. Wait until the older players get going and you'll hear something very different ...". So now you know what to expect and by the way: the "kaats" is not the ball bouncing or whatever, but a block of wood!

Voor wie zich serieus met het Friese kostuum wil bezighouden, heeft de Kostuumkommissje van de Fryske Kultuerried een werkboek samengesteld. Een losbladig boek in ringband, 146 pagina's tellend. Er is in Friesland een grote verscheidenheid aan kleding gedragen maar aan de hand van authentieke kledingstukken, deels uit eigen bezit, deels uit musea, geeft de Kostuumcommissie een geheel van mogelijkheden om zelf "een" Fries kostuum te maken. Oordeelt u zelf aan de hand van de inhoudsopgave: vrouwenkostuum 1850, borduurpatronen (strooiemotieven voor schort en tipdoek, randen voor schort, randen voor floddermuts, hoekmotieven voor tipdoek, hoofd- of

zoommotieven voor schort), handleiding voor opzetten van oorijzer en mutsen, telpatronen voor rand tipmuts, hoofddracht, breipa-troon floddermuts, hoofdsieraden, beugeltas, beursje van kralenwerk, rok- en overige sieraden, omslagdoek, accessoires, patronen vrouwen- en mannenkostuum ±1860, breipatroon mannenkniekous, Hindelooper kostuum, Terschellinger dracht, Nieuw-Fries kostuum, pop in Fries kostuum. Het werkboek kost Dfl. 20.- en is te bestellen bij het Frysk Keunstynstituut, postbus 805, 8901 BP Leeuwarden of af te halen op Grote Kerkstraat 41, Leeuwarden. Op hetzelfde adres zijn grondpatronen van het jak van het Fries kostuum verkrijgbaar in de maten 38 t/m 46.

DE ENKHUIZER ALMANAK

Als een ding tot de Nederlandse volkscultuur behoort, is het wel de haast spreekwoordelijke 'Enkhuizer Almanak'. En geen wonder, want op de Bijbel na is dit jaarlijks verschijnende boekje de oudste publicatie die nog in druk is! In 1995 zal de 400e editie het licht zien en gezien de eerbiedwaardige ouderdom vonden we het tijd eens uit te vinden wat de almanak toch zo "jong" houdt.

Een oude pikbroek?

De omslag van de Almanak wijst op de belangrijke functie voor schippers en vissers die het boekje van oudsher had. Min of meer als gevolg daarvan verwacht je als stuwende kracht achter de uitgave een tanige door weer en wind getekende opa met op de einder gerichte ogen. Dat pakt dus even anders uit: geen oude pikbroek maar Fransje Jongert, een energieke moderne zakenvrouw! Hier is haar story:

"Ik kende de Enkhuizer Almanak nog uit mijn kindertijd, toen ik in Apeldoorn woonde. Eeuwen geleden werd hij in Amsterdam uitgegeven, toen in Haarlem en sinds 1952 was dat in Apeldoorn. Om maar even vooruit te lopen: dat was natuurlijk te gek en sinds kort is de Enkhuizer gevestigd in de plaats waar hij thuis hoort. Na het gymnasium en een opleiding voor het bibliotheekwezen emigreerde ik naar Canada, waar ik onder andere assistent controller was. Toen hoorde ik toevallig dat de Almanak te koop zou zijn en hoewel ik helemaal niet van plan was nog ooit terug te keren

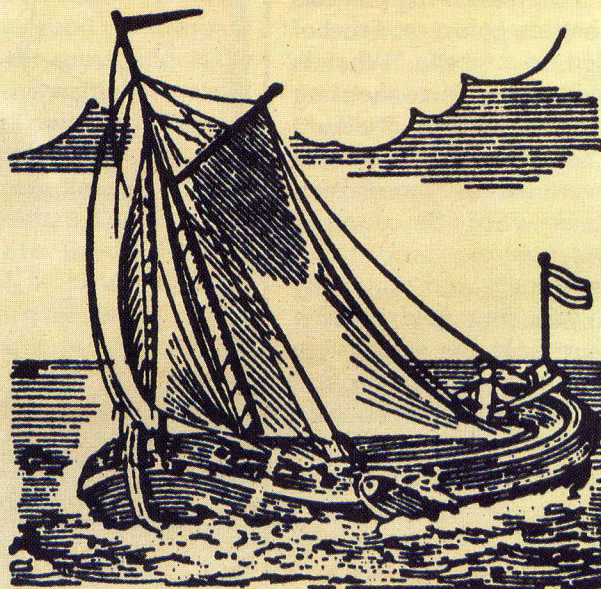
intrigeerde me dat zo dat ik mijn licht ben gaan opsteken. Kort en goed, ik verwierf de rechten op uitgave en vervul daardoor nu alle functies van eigenaar via directeur tot koffiejuffrouw. Of het leuk is? Ja, zeker, en bovendien loopt de Almanak goed; het is geen hobby maar ik pak het als een business aan."

Hoe maak je zo iets?

De opzet van de Almanak is sinds 400 jaar vrijwel niet veranderd. De vaste rubrieken omvatten het kalendarium met alle feestdagen en heiligendagen, de officiële opgaven van markten, kermissen,

folkloristische evenementen per provincie en per plaats, de tijden van hoog- en laag water, astronomische gegevens als opkomst en ondergang van zon en maan en verduisteringen. Verder is er een kroniek van allerlei gebeurtenissen in het parlementaire jaar (vanaf 1970) en natuurlijk: de weersvoorspelling. Dat "bedenkt" Fransje Jongert uiteraard niet even in haar eentje. "Daarvoor zorgt een staf van correspondenten. De getijden komen bijvoorbeeld van Rijkswaterstaat, de astronomische gegevens van het Kapteijn laboratorium, de gegevens over

OM DE VIERING VAN DE 400-STE
JAARGANG ENKHUIZER ALMANAK VOOR TE
BEREIDEN, KOERSEN WIJ ALVAST NAAR
DE MEEST VOOR DE HAND LIGGENDE LOCATIE:
ENKHUIZEN!

UITGEVERIJ
ENKHUIZER ALMANAK B. V.
Breedstraat 102, 1601 KE Enkhuiizen.
Telefoon 02280-19826. Fax 02280-19877.

markten en evenementen worden vastgesteld door een officiële enquête die elke 2 jaar plaatsvindt." En dan zijn er nog de roemruchte weersvoorspellingen: "Iedereen kent de Almanak van de weersvoorspelling. In de eerste plaats beschikken we over een enorme hoeveelheid gegevens die dus een inzicht geven in de gemiddelde situatie die je voor elke periode kunt verwachten. Ook nu hebben we nog waarnemers in verschillende plaatsen van het land die voortdurend meteorologische gegevens verzamelen. Maar bovendien werkte een weerkundige uit Voorschoten, Christiaan Nell, in de jaren twintig een theorie uit die op zogenaamde "omkeerdagen" berust. Daar volgen regels en berekeningen uit en dat werk doe ik inderdaad zelf. Pas toen ik weer in Nederland was besepte ik hoe belangrijk het weer is: het kan je plannen voor de hele week bepalen - zeker als je met vakantie bent. Uit onderzoek is gebleken dat de voorspellingen in de Almanak voor 70-80% betrouwbaar zijn, en dat is in de weerkunde een uitstekend resultaat."

Rijke historie

Niemand weet precies wanneer de Enkhuizer Almanak is begonnen. In de zestiende eeuw bestond er meerdere van die almanakken: het waren gewoon gemeentegidsjes die door steden als Sneek, Zutphen, Den Haag en Rotterdam werden uitgegeven. Daar stonden bijvoorbeeld de tijden van sluiting van de

stadspoorten en de data van de markten in. Het oudste fragment van een almanak is gevonden in de resten van "Het behouden Huys" dat tijdens de beruchte overwintering van Barentsz en Heemskerk op Nova Zembla werd gebouwd. Dat fragment, uit 1593, is hoogstwaarschijnlijk van de Enkhuizer Almanak. Het is bewaard in het Rijksmuseum en vanaf die datum begint de Almanak te tellen. Zelfs de Tweede Wereldoorlog heeft dit stuk oer-Hollandse cultuur niets kapot gekregen: tijdens de bezetting stonden de verjaardagen van het Koninklijk Huis er gewoon in alsof er niets aan de hand was, en de getijden werden afzonderlijk gepubliceerd hoewel ze vanaf 1942 tot de militaire geheimen behoorden. Een vaste rubriek heet "mengelwerk" en bevat ook weer volgens oude traditie handige tips voor huishouden en hobby, spreuken met plaatjes en versjes. Ook daarin heeft de Almanak een historische rol gespeeld: een van de meest gezongen

roemruchte Nederlandse liederen - dat van Piet Hein wiens daden groot benne-werd voor het eerst in dit "massamedium" gedrukt!

Het perfecte souvenir

Voor het eerst van ons leven hebben we uitgebreid in de Enkhuizer Almanak zitten snuffelen en trokken de conclusie dat je hier toch wel het perfecte Nederlandse souvenir te pakken hebt. We zijn niet de enigen, want de oplage is stijgende (de 200,000 is gepasseerd) en het bedrijfsleven heeft ook interesse. De Almanak verschijnt jaarlijks in October en is bij de boek- en leetuurhandel verkrijgbaar. De standaard-editie kostte dit jaar 6 gulden, de weerbestendige editie voor vissers en schippers - met lange flap en rood band erom - 9 gulden en er is ook een luxe editie. Bovendien bedacht mevrouw Jongert een slimme verzend verpakking, zie de foto. Prima voor Sinterklaas, natuurlijk en voor de tourist verdraaid handig: van marktdag in Maastricht tot paardenfokdag in Groningen - het staat er allemaal in!

RECONSTRUCTIE VAN EEN ZELDZAME DOEK

Een paar jaar geleden was er opwinding in het wereldje van antiek naaldwerk. Een Friese antiquair bood een merklap aan waarvan vermoed werd dat het een knottedoek zou zijn. Misschien herinnert u zich uit Vogelvlucht 1985-2 dat ze uitsluitend in de tweede helft van de 17e eeuw voorkwamen en dater in heel Nederland nog maar 14 exemplaren van bekend zijn. De opwinding was dus begrijpelijk. Maar al gauw bleek dat het slechts de indeling van deze doek was die enigszins aan een knottedoek deed denken. Ook de ouderdom klopte niet want de afgebeelde motieven waren zo'n 100 jaar later pas in gebruik. Maar het bleef een uiterst interessante doek die bovendien ook heel erg mooi was: 40 x 43 cm, in het midden een statige oranjeappelboom, geflankeerd door twee trapgevelhuizen, verderslechts een elegant randje eromheen. De beige en groene tinten waren heel teer maar doordat de doek was ingelijst kon niet aan de achterzijde worden nagegaan of dit de originele kleuren waren. Om dezelfde reden was fotograferen niet mogelijk.

Onder de loep

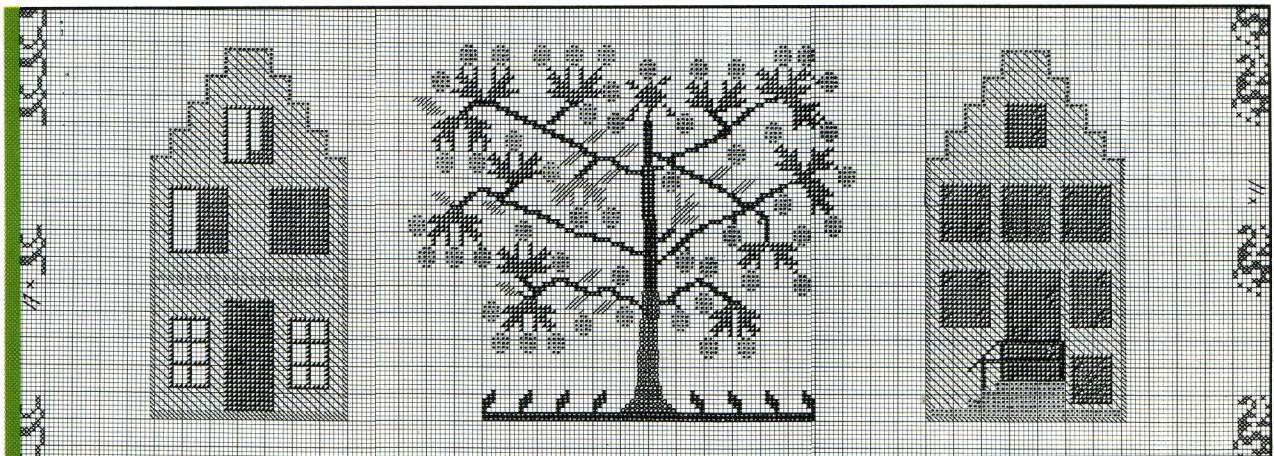
Omdat ik het zo'n prachtige doek vond om u door te geven, moest ik dus gaan tekenen en uiteindelijk een kopie borduren. Dat natekenen viel niet mee want de stof was heel fijn, 26 draden per cm, en lang niet alle steekjes waren meer aanwezig. Met sterk licht en een dito loep ontdekte ik b.v. later pas dat het ene huis een hoge stoep met een hekje had. Op het ruitjespapier bleek ook al gauw een bijkomend probleem. De stof was niet vierkant geweven ede dan in de hoogte. Daardoor kreeg mijn telpatroon op vierkante ruitjes totaal andere verhoudingen dan het origineel: de huizen werden klein en gedrongen, de boom veel te breed. Om het karakter van de doek goed weer te geven moest ik dus niet een kopie maar een reconstructie maken met minder steken in de breedte dan het origineel. De oranjeappels werden nu vier steken breed i.p.v. vijf, ook uit de bladeren werd een rij kruisjes geschraapt en de takken moesten ingekort. De huizen kregen dezelfde behandeling. U begrijpt dat, zo werkend, er heel wat uurtjes mee gemoeid waren. Maar ook de oorspronkelijke

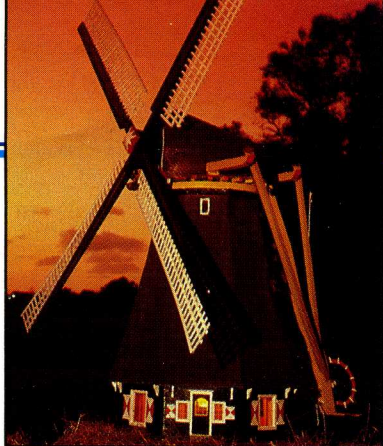
borduurstof heeft er lang over gedaan, getuige de roestplekjes die op verschillende plaatsen steeds in tweetallen door de naald waren achtergelaten.

Het naborduren

Voelt u zich bij het naborduren vooral niet gedwongen een exacte kopie te maken. Misschien wilt u eigen initialen en een jaartal toevoegen, of een heel andere kleurencombinatie of een ander formaat kiezen. Veel hangt ook af van de stof die u koopt. Ik koos hele fijne borduurstof met 14 draden per cm en werkte met 1 draadje afgesplitst splijtgaren. Afgewerkt met een smal open zoompje werd de doek 48 x 42 1/2 cm. Ik liet meer ruimte tussen de middenmotieven en de randen dan op de tekening aangegeven. Kiest u stof met minder draden per cm dan moet u de verhoudingen daar uiteraard aanpassen.

Het belangrijkste is dat u er met plezier aan werkt en nog eens terugdenkt aan dat originele meisje dat rond 1770 besloot nu eens een andere indeling voor haar borduurlap te kiezen dan eeuwenlang gebruikelijk was.

LETTERBOX

Roelf Hogen-Esch, Wilson (near Perth, West Australia) sent us a lovely picture of a Dutch "poldermolen". Thankstotheexcellent photographer, Cor Groenendijk, it

gives the impression of a real full-scale windmill but in fact it is a model built by Roelf himself. He was presented with a set of drawings and a manual but the impossibility to buy all the necessary materials in Perth caused a lot of frustration. He ended up buying most of what he needed in

Holland. "The final product, which now has pride of place in our front garden, turned out much better than I anticipated," he writes. Well done, Roelf!"

Connie, but not super!

As pointed out by Arnold C. W. Bol, ex KLM employee, now living in Auckland, by J. C. Schilte,

Calista, West Australia and Martin de Jongh, ex KLM steward, Denmark, West Australia, the KLM aircraft Arnhem (Vogelvlucht 1992-2) was a Constellation, not a Super Connie. Thank you, veteran aircraft experts! This shows that your editors will never get away with any sort of slip-up.

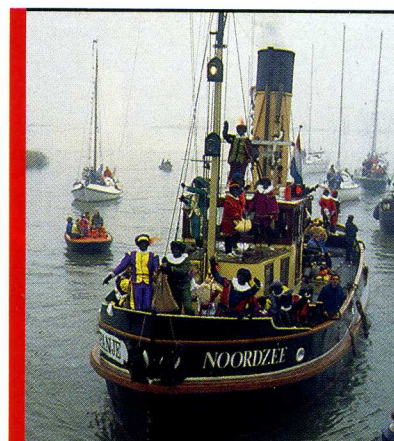
ZIE GINDS KOMT DE STOOMBOT

Hoeoe, hoeoe, klinkt het zwaar en dreigend over het Hoornse Hop. Maar hoe we ook turen, niets dan mist en water. Op een kille novemberochtend staan we op een sluis bij de haven en met ons vele honderden kinderen, klein grut in allerlei soorten en maten maar ook heel wat volwassenen. Op de Veermanskade aan de andere kant van de binnenhaven ook weer een bonte massa, luid zingend onder begeleiding van de Harmonie. Begreep u al op wie we wachtten? Het is bijna 5 december en het donkere geloei in de mistige verte komt van een stoomboot ... Ieder jaar in de tweede helft van november is de aankomst van Sinterklaas, aande haven van Hoorn of waar dan ook in Nederland, een

gebeurtenis waar klein en groot van geniet. Toen we uiteindelijk de prachtige stoomboot, omringd door een hele vloot van kleinere schepjes, zagen opdoemen, was de opwinding onder de toeschouwers duidelijk merkbaar. Bij de aanblik van Sint Nicolaas op de voorplecht met drukdoende Zwarte Pieten rondspringend op het dek, werden de kleintjes stil maar de

groteren begonnen te juichen en te wuiven.

Na de ontscheping trok de stoet door de oude Hoornse binnenstad naar de Noorderkerk voor de ontvangst. Gelukkig was het dit jaar droog en hoefde de Goedheiligman zich niet eerst terug te trekken voor een verschoning en een droge baard zoals de vorige keer.

HOLLAND GATEWAY PROMOTIONS

SPECIAL HOLLAND GATEWAY FARES TO AMSTERDAM FROM LESS THAN **\$ 1500**

	KLM TO Amsterdam EX SYDNEY AND MELBOURNE	KLM TO Amsterdam + 1 side trip in Europe + 2 nights in Amsterdam EX ADELAIDE, BRISBANE MELBOURNE + SYDNEY (Adelaide + Brisbane via Singapore in conjunction with Singapore Airlines)
DECEMBER 1-10	1599	1799
DECEMBER 11-23	1899	2130
DECEMBER 24-31	1599	1799
JANUARY	1599	1799
FEBRUARY	1499	1699

Airfares have never been so low. Make your reservations now
for the Christmas period and beginning of 1993.

**BEAT AIRFARE INCREASES - ONCE TICKETED
YOUR PRICE IS GUARANTEED!**

ALL OFFERS AVAILABLE ONLY FROM YOUR NEAREST GATEWAY AGENT....

**DEPENDABLE
TRAVEL**

13 Leigh Street,
Adelaide, S.A. 5000
Phone: (08) 231 4002

**CORONET
TRAVEL**

435 Ipswich Road,
Annerley, QLD. 4103
Phone: 848 0477
(Brisbane Area)
Phone: 008 177 057
(QLD.)

**ANGEREN
TRAVEL**

11 Cleeland Street,
Dandenong, VIC. 3175
Phone: (03) 791 3966

**MB
TRAVEL**

8 Whitehorse Road,
Ringwood, VIC. 3134
Phone: (03) 879 4044

**TIP TOP
TRAVEL**

82 Alexander Street,
Crows Nest, N.S.W. 2065
Phone: 438 2711
(Sydney Area)
Phone: 008 426 681
(NSW / ACT)

W.A. RESIDENTS PLEASE PHONE FOR SPECIAL FARES EX PERTH:

AU REVOIR TRAVEL

616 Beaufort Street, Mt. Lawley, W.A. 6050
Phone: (09) 328 4299